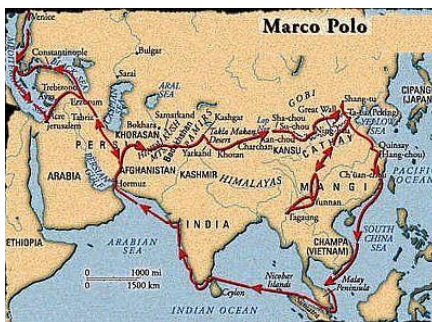

EEN SNUFJE CHINEES

350 jaar glazen snuiflacons

Sinds Marco Polo (1254-1324) het klaarspeelde helemaal tot aan Cambaluc, het huidige Peking, te reizen en vandaar niet alleen het recept voor spaghetti maar tevens tal van exotische producten mee naar huis te nemen groeide in Europa de fascinatie voor het Oosten. Tijdens de terugtocht naar Venetië was Marco Polo in krijgsgevangenschap beland in Genua en daar leerde hij zijn toekomstige chronicus kennen, Rustichello van Pisa. Het boek met reisverhalen, 'Il Millione' verscheen in 1298. Het origineel is al lang verloren gegaan maar alleen al gedurende de Middeleeuwen werden er hondervijftig op dit boek gebaseerde en vaak prachtig geïllustreerde manuscripten gemaakt en dat gaat door tot in de moderne tijd. Het boek zou voor Columbus een van de aanleidingen geweest zijn om de reis naar China in Westelijke richting te ondernemen.

Columbus bracht zoals bekend geen Oosterse schatten mee terug maar o.a. wel de tabaksplant.

In gemalen toestand en gemengd met mint, kruiden of camfer werd tabak door de beter gesitueerden opgesnoven als genees- en als genotmiddel. De bladeren werden geacht een genezende werking te hebben voor een heel gamma van kwalen en aandoeningen zoals tandpijn, migraine constipatie en asthma. Hoe anders denken wij daar tegenwoordig over!

Nadat de Portugese zeevaarders de route via Kaap de Goede Hoop hadden (her?)ontdekt raakte men ook in China

bekend met snuiftabak doch zolang daar de Ming dynastie aan de macht was (1368–1644) moest men er niets van hebben. Dat veranderde snel onder de daarop volgende Ch'ing (Manchu) dynasty (1644 – 1912). In deze periode bracht snuiftabak het bij de upper ten tot een ongekende populariteit. In de Westerse wereld droeg men de snuif bij zich in snuifdozen maar dat was voor Chinezen niet praktisch want hun kleding kende geen broekzakken. Daarom gebruikte men een flesje waarvan de vorm terugging op bestaande parfumflacons. Het moest prettig in de hand liggen en daarom zijn snuifflacons zelden groter dan ca. 5 x 4 cm. Zij werden afgesloten met een bolvormige dop, vaak gemaakt van jade, waaraan een vochtdicht

Links; Drie Jade snuifflacons.

Rechts; Antieke 'Peking Glass' flacon

*Van links naar rechts;
Flacon met gegraveerd doorlopend motief van perziktakken; Flesje in 'überfang' techniek in wit en smaragdgroen met motief van zijderupsen en -poppen, ca.1730. Twee-kleurige flacon, ca. 1736-1770; Flesje in überfang of overlay techniek met drakemmotief in wit en blauw, 1760-1790. (Bloch Collection USA).*

stopje was bevestigd met daarin gestoken een soort lepeltje waarmee de snuif op de linker duim kon worden gebracht om te worden opgesnoven. Het was 'bon ton' om elkaar bij het begroeten elkaars snuiflesje aan te bieden en een snuifje te nemen zoals wij tegenwoordig bij het begroeten de lucht in de buurt van iemands oor kussen. Vooral onder keizer Ch'ien Lung (1736 – 1796) werd het gebruik van snuif enorm populair en de productie van flesjes groeide navenant. Die werden gemaakt uit een groot aantal materialen zoals jade, turquoise, amethyst, agaath, ivoor, bergkristal en ook porcelein, allemaal klassieke producten die al drie duizend jaar in gebruik waren.

Glas was al vroeg bekend dank zij de Romeinse handelscontacten maar interesseerde de Chinezen niet behoudens het gebruik als glas-email tijdens de Ming periode. Dat veranderde toen men kennis nam van het door de Venetianen uitgevonden melkglas dat een ideale achtergrond vormde voor email beschilderingen. Tijdens de Ch'ing periode werden tal van productieplaatsen voor glas gesticht, de Noordelijke vlakte voorzag daarbij in de levering van nitraat. Potas werd verkregen uit varens en gemalen kwarts. Zand voltooide de mix maar daarmee hield de vergelijking met Westerse glasblazerijen op.

*Boven; Snuiflesje van jadeïet met afbeelding van een geleerde en zijn bediende voor een rots. Qing dynastie (1644-1912). H. 6 cm. Museum of East Asian Art, Bath (UK);
Onder; Van links naar rechts: Glazen snuifflacon van binnen beschilderd met landschapsmotief; Glazen flacon met robijnrode 'Überfang' met motief van arcaïsch vaatwerk; Flesje van toermalijn kwarts, een zeer complex silicaat waaraan helende werking wordt toegeschreven. De naam komt uit het Sanskriet (Turmali) hetgeen 'kwaad afwerend' betekent. Coll. Staatliches Museum für Völkerkunde, München.*

Glazen snuifflacons werden bewerkt op dezelfde wijze als die uit half-edelstenen. Deze materialen, vaak harder dan staal waar je zelfs met een mes geen kras in krijgt werden met onvoorstelbaar geduld eerst uitgeboord en daarna met behulp van een dun stuk gereedschap en

schuurzand uitgeholt. Hoe groter de inhoud, hoe dunner de wand, hoe lichter het gewicht en hoe begerenswaardiger het object.

Links: Blauw glazen snuifflacon met overlay in de vorm van twee witte lelies. Bloch collection USA; Rechts: Inwendig beschilderde flacon met voorstelling van een kip. H. 7 cm. Geveild voor \$ 8.775,- Onder: Glazen snuifflacon met groen glazen overlay, ca. 1880. Coll. V&A Museum Londen

meest unieke uit de geschiedenis behoort n.l. die met inwendige schildering. Naar verluidt kwam iemand op het idee dat te doen nadat hij de laatste resten snuif uit zijn flesje wilde schrapen en ontdekte dat daardoor een interessant patroon aan de binnenzijde ontstond. Voor een inwendige beschildering wordt in water opgelost ijzeroxyde gedurende een halve dag in het flesje geschud waardoor een grijzige laag op de wand neerslaat hetgeen een perfecte achtergrond vormt voor de eigenlijke schildering. Traditioneel werkt de schilder liggend op zijn rug met de fles in zijn linkerhand naar het licht gekeerd en in zijn rechterhand een lucifer-dunne stift met gebogen punt waarmee hij de voorstelling aanbrengt. Dat werk neemt meestal een volle dag in beslag en is, vooral wat de oude flesjes betreft, van grote schoonheid. Traditioneel werd dit werk hoofdzakelijk gedaan rond de stad Canton, in het Zuiden van China. Flesjes met inwendige schildering werden uitsluitend als verzamelobject of cadeau artikel aangeschaft want

Sommige flesjes hebben een wand die zo dun is dat het plaatselijk bijna doorschijnend is geworden als glas. Van meet af aan waren snuifflacons dan ook een collector's item en een gewaardeerd cadeau artikel. Met ongelooflijk vakmanschap werd de buitenzijde van ingeslepen voorstellingen voorzien.

Bij glazen flacons gebeurde dat tevens in camee techniek met behulp van de 'überfang' methode waarbij de gekleurde tweede laag deels werd weggeslepen. Dit gebeurde hoofdzakelijk in de keizerlijke ateliers te Peking en dergelijke flesjes worden door verzamelaars dan ook aangeduid als 'Pekingflacons'. Ondanks de tijdrovende productie zijn er vele duizenden gemaakt van zeer hoge kwaliteit vooral tijdens de regering van de reeds genoemde keizer Ch'ien Lung. Als die naam bij een tegenwoordige veiling aan een snuifflacon wordt gehecht weet een simpele verzamelaar al direct dat hij er niet meer aan te pas komt. De toegewijde Groot Secretaris van deze keizer heette Ho-Shên en was een groot verzamelaar van

snuifflacons en verder van alles van waarde. Dat had hij maar beter niet kunnen zijn. Na de dood van zijn heer maakte diens opvolger korte metten met hem. Op de pijnbank onthulde hij de bergplaats van zijn schatten, in een tuin buiten de muren van Peking. Daar werden in 1800 alleen al 2390 snuifflacons gevonden, alle van harde steensoorten zoals topaas, amber en jade naast schatten van zilver en juwelen. De nieuwe keizer toonde zich oprecht dankbaar voor deze gift en verleende de onvrijwillige gever de gunst zichzelf in zijn gevangenis op te hangen in plaats van op de markt levend in stukken te worden gehouwen. Je kunt het als flessenverzamelaar nooit iedereen naar de zin maken...

Tegen het eind van de 19^e eeuw raakte het gebruik van snuif gaandeweg uit de mode.

Snuifflacons bleven echter in productie en daarbij werd bij de glazen exemplaren een uitvoering geïntro-duceerd die wellicht tot de

niemand ging uit zo'n kwetsbaar kunstwerkje snuiftabak schrapen. Nog altijd worden in China snuifflesjes met inwendige schildering gemaakt, nu hoofdzakelijk voor de toeristenindustrie en de kwaliteit is dan ook navenant. Niettemin worden de oude regels nog altijd gerespecteerd.

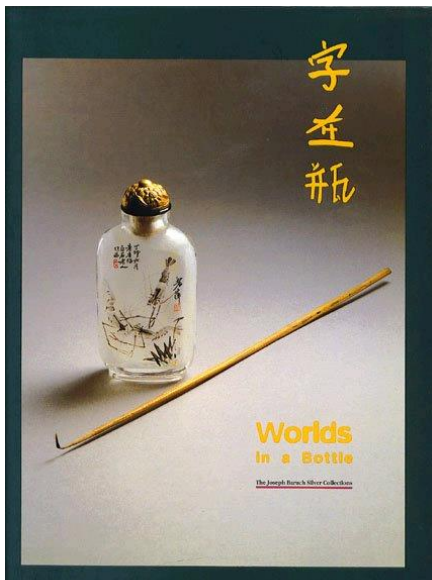
Boven en hiernaast: Moderne voor de toeristenindustrie gemaakte flacons met inwendige beschildering.

Van in een vorm geblazen flesjes worden de vormnaden zorgvuldig weggepolijst en tevens worden aan de blaaspijp nog afwijkende modellen gemaakt en na gereedkomen geslepen en gepolijst. Dat is een wereld die wel erg ver af ligt van onze knoestige kelderflessen, kattenkoppen en kogelflesjes.

Een drietal opaal glazen flacons met decoratie in Europese stijl. Het linker flesje werd in 2002 bij Christies geveild.

Een verzameling Chinese snuiffacons vraagt niet veel ruimte – behalve dan in het budget want de prijzen zijn soms pittig. In januari 2002 werd een robijnkleurige glazen facon met een zeldzaam Yung Ching merk op de bodem geveild voor \$5.232,- en een antiek 7 cm hoog flesje met inwendige beschildering van een kip bracht \$ 8.775,- op. Christies New York kondigde de veiling aan op 19 maart 2008 van een snuifflesje uit de keizerlijke ateliers van Peking voorzien van een 'Europees' decor. De richtprijs was tussen \$250.000,- en 300.000,- Niettemin zijn aantrekkelijke flesjes van minder prestigieuze herkomst voor bedragen rond \$100,- te koop b.v. in New York's Chinatown. Op veilingen betaalt men voor een 18^e eeuwse flesje echter al gauw 3000-5000 dollar.

'Worlds in a Bottle', 1994.
Veilingcatalogus voor een collectie
snuifflacons. De omslag toont een
inwendig beschilderd flesje samen
met het gebruikte gereedschap.

Verzamelaars vindt je over de hele wereld maar voor zover ik weet het meest in Amerika. Wellicht is dat het gevolg van het intensieve handelsverkeer tussen China en Amerika ten tijde van de grote zeilclippers. Er is ook een vereniging, *The International Chinese Snuff Bottle Society*, met 500 leden. Er bestaat een redelijke hoeveelheid literatuur over snuifflacons, meestal gebaseerd op specifieke collecties, maar die is schaars in Nederlandse bibliotheken. Ook de flesjes zelf krijgt men niet gemakkelijk in handen; het merendeel bevindt zich in gesloten collecties, soms meer dan duizend exemplaren groot, in enkele musea en bij in Oosterse kunst gespecialiseerde antiquairs.

In 2002 verwierf het Corning Museum of Glass dit aan de achterkant beschilderde glaspaneel voorstellende de buitenlandse 'Factorijen' in Canton, in ca. 1780. Deze 50 cm. brede glasschildering werd gemaakt door een onbekende kunstenaar in de regeringsperiode van keizer Qian Long (1736-1795). In die periode waren de buitenlandse handelaren uiterst begrensd in hun bewegingen. De voorstelling is mogelijk een copie van een oudere olieverf schildering en toont het scheepsverkeer op de Parelrivier die langs Canton stroomt. Waarschijnlijk is het bedoeld geweest als een souvenir aan deze stad, beroemd om haar inwendig beschilderde snuifflacons.

Chinese snuff bottles

a Summary

Above; Italian Postage Stamp, 1954 commemorating the 700th anniversary of Marco Polo's birth. Below; Page from one of the many versions of 'Il Millione'

After Marco Polo, in 1269, in the company of his father and uncle succeeded in travelling as far eastward as the city of Cambaluc, today Beijing, the fascination in Europe for the Far East grew rapidly, partly induced by Marco Polo's book 'Il Millione', written in 1298 in captivity. The original manuscript has been long lost but in the course of time many later versions have been published. From the Middle Ages alone, about hundred and fifty have been traced.

The Chinese were familiar with glass, thanks to trading contacts with the Romans, but had never shown specific interest in it, with the exception of its use as enamel. However, when the conservative Ming dynasty (1368-1644) was succeeded by the Ch'ing (Manchu) dynasty (1644-1912) things changed radically. The use of snuff became highly fashionable and was carried in small, beautifully decorated bottles of about 5 x 4 cm. made from a variety of materials, such as jade, ivory, rock crystal, amber, amethyst and porcelain. The bulbous closure, often made from jade, ended in a stopper that held an elongated small spoon with which the snuff could be taken out. When the Chinese became aware of the Venetian invention of milk glass, perfectly suitable for enamel decorations, it did not take long for the first Chinese glass houses to be founded. The Northern plains provided the supply of nitrate, ferns potassium carbonate and crushed quartz or common sand completed the batch. During the reign of Emperor Ch'ien Lung (1736-1796) the use of snuff became enormously popular and the production of snuff bottles grew accordingly. From the very beginning snuff bottles were considered as collector's items and as valuable gifts. In the Imperial workshops of Beijing, glass bottles made in overlay technique were decorated the same way as those made from semi-precious stone, by cutting and grinding.

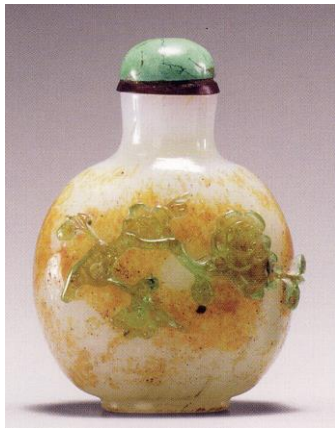

Three snuff bottles, Qianlong period, 1736-1795.

From left to right; Bottle with blue overlay showing a fisherman in a sampan. H. 5,7 cm.; Bottle with red, blue and pale yellow overlay showing peonies H. 5,6 cm.; Bottle with overlay in red showing a 'chilon', a mythical dragon, a classical motif for the court. H. 5,7 cm.

In spite of the time consuming production, thousands of snuff bottles such as these have been made and they have always been and still are, highly valued collector's items. Ho-Shên, the dedicated Great Secretary of Emperor Ch'ien Lung was a fervent collector of snuff bottles and of anything that had a high value. It might have been better if he had limited himself somewhat for he aroused the envy of Ch'ien Lungs' successor. In 1800, under torture, he disclosed the whereabouts of his treasure grove; in a garden outside the city walls of Beijing where no less than 2390 snuff bottles were found, all made from semi-precious stone such as jade, amber and topaz. The new emperor showed himself to be truly grateful for this gift and rewarded him by allowing him to hang himself in his cell instead of being hacked into pieces in the market place. Bottle collecting can have dangerous aspects.

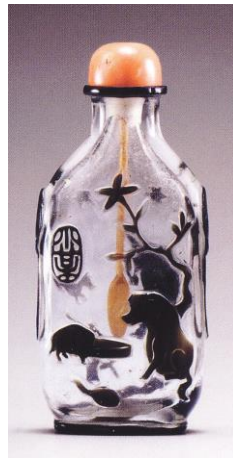
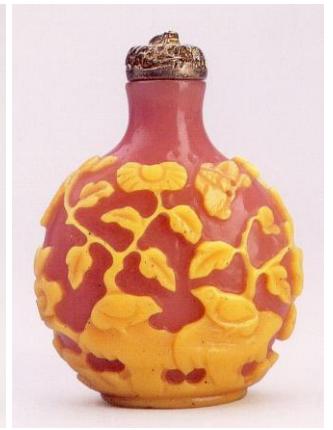
Chinese snuff bottles

Left; Small snuff bottle, 1730-1780. H. 4,7 cm. Decorated with melted and suffused metallic flakes and an added overlay of light green glass.

Right; Glass overlay snuff bottle, H. 6,3 cm. 1800-1880.

Far right; Snuff bottle with opaque lemon yellow overlay, depicting two quails atop rockwork. H. 6,2 cm. 1780-1850

From left to right; Snuff bottle in café-au-lait coloured glass with deep green overlay depicting a continuous scene of leafy vines. 1800-1880. H. 5,9 cm.

Miniature double Overlay snuff bottle: pink, with a black top layer, carefully cut back to reveal a peony bloom. 1820-1900. H. 4,7 cm.

Extremely rare snuff bottle from clear glass with black overlay by the Yangzhou artist Wang Su (1794-1877), a noted painter and seal carver. H. 5,9 cm. The bottle shows his seal; XIAOMEI and was auctioned in 2003. Bidding started at \$13.500,

Towards the end of the 19th century the use of snuff gradually grew out of fashion but not the production of snuff bottles. It led to the introduction of bottles with an internal decoration, achieved by first filling the bottle with water, saturated with iron oxide and shaking that for half a day till a grey residue remained, forming a perfect background for a painting. Traditionally the artist would lie on his back, turning the bottle into the light and using a match-thin pin with a bent top (see the book cover depicted on page XXX). Bottles such as these were only bought as a collectors' item for nobody in his sound mind would want to damage the painting by scratching snuff out of it. They are often of great beauty and are still made to day in China for the tourist trade.

You will find collectors of snuff bottles around the globe, but most of them live in America. Prices of 18th and 19th century bottles all have three zero's attached to them. Modern, touristic bottles at most two zero's.

There is an international collectors union; The International *Chinese Snuff Bottle Society* with about 500 members.

Left; Snuff bottle painted on the inside with a scene of a fisherman in a sampam. Signed by the artist Kui Detian ca. 1900-1910. H. 5,7 cm.

Right; Bottle with inside painting of a fat person sitting in a pavilion. 1918 H. 5,8 cm.

Far right; Snuff bottle painted with a continuous scene of carps and smaller fish. H. 6,3 cm. Signed Meng Zishou 1908.

